

KOMEMORATIVNI GOVOR

Poštovani prijatelji i poštovatelji pokojne profesorice Mladenke Hammer!

Quod non est in actis, non est in vita (in mundo).

(Čega nema u spisima, nema ni u životu.)

Kao da je bilo jučer. U ured direktora tada Historijskoga arhiva u Pazinu, Dražena Vlahova, došla je na razgovor u svezi s natječajem za radno mjesto knjižničarke djevojka Mladenka Hammer. Kako sam ja bio predsjednik Komisije za prijem novih radnika, nazočio sam razgovoru. Odmah smo uočili da se radi o obrazovanoj i vrlo nadarenoj osobi. Ona je diplomirala jugoslavenske jezike i književnost te komparativnu književnost. Primljena je u radni odnos i stupila je na posao 1. rujna 1981. kao voditeljica Knjižnice i Čitaonice. Samo tri dana kasnije, 4. rujna, nalazimo njenom rukom i njenim potpisom popunjen formular. Iz formulara je vidljivo da je prvi istraživač u njenu radnom vijeku kao voditeljice Čitaonice Arhiva bio profesor Herman Buršić, direktor Muzeja revolucije, današnjega Povijesnog muzeja u Puli. Pripremao je predavanje za *Pazinski memorijal* na temu »Političko stanje u Istri uoči II. svjetskog rata«. Do kraja te godine nalazimo još samo dvoje istraživača, ukupno u navedenoj godini svega desetero (ranije ih je, naime, bilo u toj godini sedmero).

Godine 1982. bilo je 27-ero istraživača. To se povećanje broja sigurno ne može pripisati Mladenkinjoj zaslugi, ali napominjem da među istraživačima nalazimo Bernarda Stullija, direktora Arhiva Hrvatske (danas: Hrvatski državni arhiv). To je važno napomenuti jer je on 25. svibnja 1982. istraživao gradivo Okružnoga kapetanata u Pazinu. Stulli je 22. lipnja i 15. srpnja 1983. ponovno istraživao gradivo toga fonda. Na temelju tih istraživanja, naravno, ne samo tih dana, nastala je 1984. njegova poznata knjiga *Istarsko okružje 1825-1860.*, danas nezaobilazno štivo za sve one koji se bave poviješću austrijske uprave u Hrvatskoj, posebno u Istri. Vjerujem da je provjerio stručnost osobe koja je vodila evidenciju, a znam da ovaj stručnjak *svjetskoga kalibra* nikakvih primjedaba nije imao na Mladenkin rad.

Tada još studij arhivistike nije postojao. Budući da je broj stručnih arhivskih djelatnika, kao i inače djelatnika u Arhivu, bio mali, Mladenka nije bila zadužena samo za Knjižnicu, za što je bila kvalificirana, nego i za Čitaonicu, a to je pretpostavljalo određeno znanje o arhivskom gradivu i arhivskim fondovima, a tu je, osim fondova iz novijega razdoblja, pisanih uglavnom na hrvatskom jeziku, bilo puno gradiva na talijanskom, pa i njemačkom jeziku. Osnove talijanskoga jezika vrlo je brzo savladala. Dosta je brzo shvaćala i strukturu fondova.

Jedna je od Mladenkinih kvaliteta bila sljedeća: ona je zapisivala ili pamtila zanimanje pojedinih istraživača za određena pitanja. Čim bi na bilo koji način naišla na određeno gradivo ili knjigu, za koju je smatrala da bi bila korisna istraživaču, ona bi mu telefonirala i na taj mu način pomogla, a on bi, nakon njena poziva, dolazio u Arhiv. Na taj se način širio krug stručnjaka i znanstvenika raznih profila, zainteresiranih za istraživanje u Arhivu.

Vrlo je brzo učila. Nije joj bilo neugodno pitati, a što je jednom zapamtila, više nije zaboravljala.

Ona je po vokaciji bila knjižničar, ali se, radeći s istraživačima u Čitaonici, zaljubila u arhivsko gradivo i znala im je pomoći nesebično dijeleći informacije o gradivu do kojih je dolazila. Slušala bi što stručni arhivski djelatnici govore istraživačima i ono što je čula, fotografski je pamtila i nakon toga je i sama priopćavala takve podatke sljedećim korisnicima.

Treba također reći da je i kao knjižničarka rado pomagala istraživačima, naručujući međuknjižničarskom posudbom one knjige koje naša knjižnica nije imala.

Zamolbom sadašnjega ravnatelja dr. sc. Elvisa Orbanića da govorim o Mladenkinu radu u svezi s radom s istraživačima, odlučio sam pregledati sve zahtjevnice. Bio je to prilično zahtjevan posao. Za vrijeme Mladenkina djelovanja u Čitaonici, od 1981. do proljeća 2004. nakon čega je Mladenka radila samo kao knjižničar, nalazimo zahtjevnice 715 korisnika istraživača koji su u Arhivu proveli 2688 dana. Sve je to, rekli bismo današnjim žargonom, Mladenka *servisirala* uz obveze vođenja raznih knjižničkih i korisničkih evidencija. Naravno, nije se radilo samo o istraživačima istarske povijesti. Velik se dio iz navedenoga broja odnosio na pretraživanje genealoških podataka za obiteljsko stablo, kao i podataka za dokazivanje mirovinskoga staža i slično. Mladenka je o svakom pojedincu, bez obzira na njegove kvalifikacije i namjere istraživanja, jednako vodila računa.

Bilježeći podatke iz zahtjevnica, nabrojio sam 15 država, 72 grada izvan Hrvatske te 56 gradova i mjesta u Hrvatskoj iz kojih su u Arhiv dolazili istraživači, odnosno korisnici.

Članom su Društva arhivskih djelatnika, osim stručnih djelatnika u arhivima, mogli biti i drugi djelatnici arhiva, ali i simpatizeri arhiva te voditelji u registraturama. Naravno da je članom Društva bila i Mladenka. Oko 2001. godine, na Izornoj skupštini Društva arhivskih djelatnika Hrvatske u Bolu na Braču, predložio sam je, kao ravnatelj, čini mi se, u Izvršni odbor Društva na razini Hrvatske. Mislim da je tajnim glasovanjem bila izabrana. No, nije to išlo bez poteškoća. Otvoreno mi je prigovoreno da Mladenka nije arhivist. Ja sam tada replicirao i rekao da ona o službi više zna nego neki arhivisti i da je za hrvatsku arhivsku službu mnogo učinila.

I još nešto: kada sam bio na kongresu arhivskih djelatnika u Zagrebu, posljednjem u mom radnom vijeku, bio sam zadužen govoriti o radu Čitaonice u ovom arhivu te o broju korisnika. I sâm sam se iznenadio kada sam utvrdio da smo u tom segmentu bili iznad riječkoga, čini mi se i splitskoga i još nekoliko arhiva (sa Zagrebom, Dubrovnikom i Zadrom ne možemo se mjeriti). Mladenka je sigurno tome puno pridonijela, a ja sam kao ravnatelj na taj podatak bio jako ponosan.

Zanimljivo je pratiti evidencije o korisnicima: nalazimo tako maturante koji su u Čitaonici Arhiva pisali maturalne radnje, studente koji su pisali seminare i diplomske radnje, a danas su doktori znanosti, sveučilišni profesori, političari, ravnatelji ustanova... Među njima je i današnji ravnatelj Arhiva i njegova prethodnica, moja nasljednica, Tajana Ujčić, te još mnogi koji ovoj skromnoj ženi trebaju biti zahvalni.

S obzirom da se Arhiv ekipirao u stručnom smislu, Mladenka se od veljače 2004. isključivo bavila Knjižnicom. Posljednji je put nalazimo kao službenicu u Čitaonici 25. veljače 2004. (zahtjevnica Patricije Marić iz Pule, u svezi s utvrđivanjem vlasništva nad zemljištem).

Poznavajući je i surađujući s njome pune 22 godine, mogu reći da se smatrala povlaštenom osobom radeći u Knjižnici i Čitaonici Arhiva. Premda je bila osvjedočen i praktičan vjernik, napisala je jednom u šali da se u Čitaonici osjeća kao svećenica u hramu.

Ovdje ipak, istine radi, moram naglasiti da se i prije Mladenkina dolaska u Arhiv, premda nas je bilo gotovo tripot manje nego sada, nijedan istraživač nije mogao potužiti da nije bio u potpunosti poslužen. No, Mladenka je zapravo ustrojila ovu službu, tako da je služba sada, kada o njoj brinu arhivisti, izvrsno vođena.

Mnogi su čuvši vijest o njevoj preranoj smrti, komentirali njen odnos prema istraživačima i naglašavali njenu predanost radu.

Pregledavajući evidencije o korištenju gradiva, utvrdio sam da se u njima nalaze imena i prezimena dijela onih kojih više nema među živima. Njima se, nažalost, prerano pridružila i naša Mladenka.

Slobodan sam reći da se, što je i normalno, nismo uvijek u svemu slagali. Ponekad joj je dugo trebalo da prihvati moje mišljenje, ali je na kraju znala reći da sam bio u pravu, a također se događalo i da je ona mene uvjerila da sam u krivu.

Osim već navedene knjige Bernarda Stullija, mnogi autori zahvaljuju u uvodnim napomenama svojih knjiga upravo Mladenki Hammer. Nabrajam samo neke:

- Slaven Bertoša, *Život i smrt u Puli*, Matica hrvatska, Pazin, 2002.
- Slaven Bertoša, *Gospodarske i društvene prilike u Puljskoj komuni od početka do polovice XVII. stoljeća*, magistarski rad, Zagreb, 1996. (neobjavljeno)
- Slaven Bertoša, *Levantinci u Puli*, ZN »Žakan Juri«, Pula, 2003.
- Giovanni D'Alessio, *Identità etnica e conflitto nazionale nell'Istria tardoasburgica – Italiani e Croati a Pisino (1880-1914)*, Tesi di laurea in storia contemporanea, Anno accademico 1994-1995, Università degli studi di Napoli »Federico II« Facoltà di lettere e filosofia, rukopis
- Mate Krizman, *Istra od talijanske okupacije 1918. do Londonskog memoranduma 1954.*, Matica hrvatska Pazin, Pazin, 2018.
- Egidio Ivetic, *Oltremare L'Istria nell'ultimo Dominio Veneto*, Istituto Veneto di scienze, lettere ed arti, Venezia, 2000.
- Egidio Ivetic, *La popolazione dell'Istria nell'età moderna – Lineamenti evolutivi*, Collana degli Atti, N. 15 Unione italiana Fiume – Università popolare di Trieste, Trieste – Rovigno, 1997.
- Marija Mogorović Crljenko, *Nepoznati svijet istarskih žena*, Srednja Europa, Zagreb, 2006.

– Nevio Šetić, *Napoleon u Istri: Istra za francuske uprave 1805-1813.*, Istarska književna kolonija »Grozđ«, Pula, 1989.

– Dean Škopac-Patocan, *Fameja Scopaz, Skopac, Scopazzi, Scopas, Škopac*, Gornji Rabac, 2015.

– Alojz Štoković, *Crnogorsko naslijeđe u Istri*, HCDP »Croatica-Montenegrina RH«, Osijek, 2012.

– Stipan Trogrlić, *Katolička crkva u Istri*, Biblioteka Histria Croatica, Nakladnik C.A.S.H., Pula, 2006.

– Elena Uljančić Vekić, *Vodič kroz vodu: vodoopskrba u povijesti Poreča*, Zavičajni muzej Poreštine – Museo del territorio parentino, Poreč, 2017.

Što se pak tiče radova u stručnim i znanstvenim publikacijama, slobodan sam reći da u njima ima barem stotinjak zahvala ovoj skromnoj arhivskoj djelatnici.

Počivala u miru Božjem i neka joj svijetli Vječno svjetlo u koje je iskreno i duboko vjerovala!

Jakov Jelinčić